

Sygn. akt II CZ 53/17

POSTANOWIENIE

Dnia 8 września 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorzcyk

SSN Marta Romańska

w sprawie z powództwa G. Z.

przeciwko P.Spółce Akcyjnej w [...]

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 8 września 2017 r.,

zażalenia strony pozwanej

na wyrok Sądu Okręgowego w [...]

z dnia 13 lutego 2017 r.,

1) uchyla zaskarżony wyrok,

**2) pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego sądowi, który wyda orzeczenie kończące
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy wyrokiem z dnia 9 maja 2016 r. oddalił powództwo G. Z. o zapłatę przez pozwaną spółkę kwoty 30.900 zł tytułem bezumownego korzystania od maja 2015 r. z oznaczonej nieruchomości powódki w zakresie związanym z posadowionymi na tej nieruchomości urządzeniami przesyłowymi (słupami i przewodami linii energetycznej napowietrznej 110 kV R. – R.). Orzekł tak, ponieważ ustalił, że pozwana spółka korzysta z nieruchomości we wskazanym zakresie na podstawie tytułu prawnego w postaci decyzji administracyjnej Naczelnika Urzędu Dzielnicowego [...] z dnia 30 sierpnia 1976 r., wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (jedn. tekst: Dz.U.1974.10.64 ze zm. – dalej: „u.z.t.w.n.”).

Sąd Okręgowy na skutek apelacji powódki wyrokiem z dnia 13 lutego 2017 r. uchylił wyrok Sądu Rejonowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Uznał powołując się na uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2014 r., III CZP 87/13, że Sąd Rejonowy błędnie przyjął, iż z wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 u.z.t.w.n. decyzji, którą pozwana spółka się legitymuje, wynika tytuł prawny dla pozwanej do korzystania z nieruchomości powódki w zakresie związanym z posadowionymi na tej nieruchomości urządzeniami przesyłowymi. Wskutek oddalenia powództwa w następstwie błędnego wywiedzenia z decyzji wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 u.z.t.w.n. uprawnienia przedsiębiorstwa przesyłowego do posadowienia i eksploataowania na nieruchomości powódki urządzeń przesyłowych, doszło, zdaniem Sądu Okręgowego, do nierozpoznania przez Sąd Rejonowy istoty sprawy, co stanowiło przewidzianą w art. 386 § 4 k.p.c. podstawę do uchylenia zaskarżonego apelacją wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

W zażaleniu wniesionym na podstawie art. 394¹ § 1 k.p.c. pozwana spółka zanegowała zasadność oceny Sądu Okręgowego o nierozpoznaniu istoty sprawy przez Sąd Rejonowy, a tym samym - uchylenia przez Sąd Okręgowy zaskarżonego apelacją wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, czyli wydania orzeczenia kasatoryjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Do nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji dochodzi w razie zaniechania zbadania przez ten sąd – obojętnie z jakiej przyczyny - materialnej podstawy żądania powoda (por. z obszernego orzecnictwa dotyczącego problemu nierozpoznania istoty sprawy np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2013 r., II PZ 27/13, 10 września 2015 r., II CZ 52/15, 8 września 2016 r., II CZ 96/16, 10 listopada 2016 r., IV CZ 63/16 i 18 listopada 2016 r., I CSK 86/16).

Zbadanie materialnej podstawy żądania powoda, dochodzącego roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie bez tytułu prawnego z nieruchomości w granicach treści służebności zakłada przede wszystkim rozważenie, czy dopuszczalne jest stosowanie przepisów regulujących tzw. roszczenia uzupełniające roszczenie windykacyjne (art. 224 - 225 i 228 - 230 k.c.) do stosunków między właścicielem nieruchomości a osobą korzystającą z nieruchomości bez tytułu prawnego w granicach treści służebności, a w razie pozytywnej odpowiedzi na to pytanie - dokonanie ustaleń co do tytułu prawnego powoda do nieruchomości, korzystania z nieruchomości przez pozwanego przez określony czas, nieprzysługiwania pozwanemu do tego korzystania tytułu prawnego, dobrej lub złej wiary pozwanego oraz czynników mających wpływ na wysokość należnego wynagrodzenia.

Wymienione okoliczności, wchodzące w zakres materialnej podstawy żądania powoda, dochodzącego wynagrodzenia za korzystanie bez tytułu prawnego z nieruchomości w granicach treści służebności, mogą się zmieniać w czasie. Poza tym tytuł prawny pozwanego do korzystania z nieruchomości, którego istnienie podważa zasadność dochodzonego powództwa, może wynikać z różnych, nie zawsze łatwych do ustalenia źródeł w zagmatwanych na skutek wieloletnich zaniedbań regulacyjnych stosunkach prawnych związanych z zakładaniem i eksploatowaniem urządzeń przesyłowych. Źródłem takiego tytułu może być w szczególności umowa ustanowienia służebności przesyłu, zawarta na podstawie art. 175 dekretu z 11 października 1946 r. – Prawo rzeczowe (Dz.U.1946.57.319 ze zm.), decyzja wydana na podstawie art. 35 u.z.t.w.n., decyzja wydana na podstawie art. 70 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r.

o gospodarce gruntami (jedn. tekst: Dz.U.1991.30.127 ze zm.), decyzja mająca za podstawę art. 124 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (jedn. tekst: Dz.U.2016.2147 ze zm.), umowa ustanowienia służebności przesyłu zawarta na podstawie art. 305¹ - 305² k.c., a nawet przepisy ustawy – w szczególności przepisy o zasiedzeniu (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2008 r., II CSK 457/06, 11 grudnia 2008 r., II CSK 314/08, 8 kwietnia 2014 r., III CZP 87/13, 21 maja 2015 r., IV CSK 514/14, 8 grudnia 2016 r., III CZP 86/16, 15 lutego 2017 r., II CSK 205/16). Nieustalenie zatem takiego tytułu po stronie pozwanego w procesie o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie, dotyczącym wcześniejszego okresu korzystania, nie wyklucza ustalenie takiego tytułu w procesie obejmującym późniejszy okres (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2017 r., III CZ 63/16).

W konkretnej sprawie jednak nie wszystkie wymienione wyżej okoliczności objęte materialną podstawą żądania powoda, dochodzącego wynagrodzenia za korzystanie przez pozwanego bez tytułu prawnego z nieruchomości w granicach treści służebności, muszą być przedmiotem rozstrzygnięć sądu. Jeżeli rozstrzygnięcie co do jednej z tych okoliczności przesądza o bezzasadności żądania powoda, bezprzedmiotowe byłoby rzecz jasna ustalenia odnoszące się do pozostałych okoliczności. W szczególności w razie stwierdzenia, że pozwanemu przysługuje tytuł prawny do korzystania z nieruchomości powoda w granicach treści służebności przesyłu, odpada potrzeba ustaleń co do czasu trwania korzystania z nieruchomości przez pozwanego, jego dobrej lub złej wiary oraz czynników mających wpływ na wysokość wynagrodzenia z tytułu bezumownego korzystania z nieruchomości. Nie daje to jednak podstaw do uznania, że sąd nie rozpoznał istoty sprawy, oddalając powództwo dlatego, że pozwanemu przysługuje tytuł prawny do korzystania z nieruchomości powoda, za które powód dochodzi wynagrodzenia. Uznanie takiego rozstrzygnięcia za bezzasadne jest kwestią negatywnej oceny wyniku rozpoznania istoty sprawy, a nie kwestią braku rozpoznania istoty sprawy.

Nie dochodzi zatem do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości w razie oddalenia powództwa wskutek, błędnego w ocenie sądu odwoławczego,

stwierdzenia przysługiwania pozwanemu tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości. W konsekwencji, zasadnie zarzucono w zażaleniu brak podstaw do uznania w zaskarżonym wyroku, że oddalenie powództwa z powodu stwierdzenia przez Sąd Rejonowy, iż pozwana spółka ma tytuł prawny do korzystania z nieruchomości powódki, nie zostało poprzedzone rozpoznaniem istoty sprawy.

Kontrola Sądu Najwyższego w toku rozpoznawania zażalenia na orzeczenie sądu drugiej instancji, uchylające zaskarżony apelacją wyrok i przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania (art. 394¹ § 1¹ k.p.c.), ogranicza się do samej oceny istnienia powołanej przez sąd odwoławczy procesowej przesłanki uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (zob. co do tego np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2017 r., I CZ 29/17).

Ze względu na zasadność podniesionego w zażaleniu strony pozwanej zarzutu nieziszczenia się powołanej przez Sąd Okręgowy procesowej przesłanki wydanego orzeczenia kasatoryjnego (uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania) i tym samym naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 386 § 4 k.p.c., Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok, a rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawił, zgodnie z art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c., sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

kc

